

УДК 378.147+793.3:398

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-СВІТОГЛЯДНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-ХОРЕОГРАФІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ

Батюк Н. О.

У статті аргументується доцільність формування художньо-світоглядної компетентності студентів-хореографів як важливого компоненту професійного становлення фахівця. Зроблена спроба виявлення прерогативних напрямків формування художньо-світоглядної компетентності. Обґрунтовується доцільність використання фольклорного матеріалу як цілісного художньо-інформаційного явища, здатного активно впливати на художньо-світоглядну систему цінностей студентів-хореографів.

Ключові слова: художньо-світоглядна компетентність, фольклорний матеріал, студенти-хореографи, система цінностей.

В статье аргументируется целесообразность формирования художественно-мировоззренческой компетентности студентов-хореографов как важного компонента профессионального становления специалиста. Сделана попытка выявления прерогативных направлений формирования художественно-мировоззренческой компетентности. Обосновывается целесообразность использования фольклорного материала как целостного художественно-информационного явления, способного активно влиять на художественно-мировоззренческую систему ценностей студентов-хореографов.

Ключевые слова: художественно-мировоззренческая компетентность, фольклорный материал, система ценностей.

The article will argue for the advisability of forming artistic ideological competence of students of choreography as an important component of professional expertise. An attempt is made to identify the prerogative directions in the formation of artistic ideological competence. The advisability of the use of folklore as a holistic informational phenomenon that can actively impact on the artistic ideological system of values of choreography students is substantiated.

Key words: artistic ideological competence, folklore material, students of choreography, system of values.

Мистецька освіта в Україні, зокрема хореографічна, має великий вплив на становлення і розвиток художньо-естетичних цінностей сучасної молоді. Працюючи з танцювальним колективом, учитель хореографії не тільки навчає і розвиває своїх учнів, а й впливає на їх ціннісні установки, уподобання, естетичний смак, світогляд.

У цьому контексті особливу увагу пропонуємо звернути на формування у студентів-хореографів художньо-світоглядних компетентностей як таких, що впливають на становлення життєвого світогляду особистості в цілому. Незрілість, несформованість світоглядної системи цінностей майбутнього вчителя фактично унеможливує повноцінність його діяльності як педагога, тим більше, педагога мистецьких дисциплін. Адже не тільки знання, уміння і навички мають значення для професійної підготовки фахівця. Важливість глибокого вивчення даної проблеми викликана, з одного боку, переорієнтацією художньо-естетичної освіти з інформативно-пізнавальної на духовно-творчу функцію, яка тісно пов'язана із світоглядно-виховною [4, с. 2]. А з іншого – необхідності підготовки студентів-хореографів з якісно новим рівнем професійної підготовки.

Проблемою формування фахової компетентності майбутніх учителів мистецьких дисциплін займалися О. Орлов, О. Олексюк, Г. Падалка, М. Масол, М. Михаськова та ін. Тією чи іншою мірою питання фахової підготовки студентів-хореографів у системі вищої освіти висвітлювали С. Забрєдовський, С. Легка, О. Таранцева. Специфіку хореографічної діяльності досліджували К. Василенко, В. Верховинець, А. Гуменюк, Т. Пуртова, О. Отич та ін.

Аналіз наукових досліджень показав, що питання професійної компетентності вчителів мистецьких дисциплін розроблені досить повно. Однак проблемі

професійної компетентності майбутніх учителів-хореографів приділено недостатньо уваги. Тому **метою даної статті** є спроба окреслити у комплексі професійних компетентностей майбутніх учителів хореографії місце та значення художньо-світоглядної компетентності, а також аргументувати доцільність вивчення філософської символічно-світоглядної образності українського фольклору для її формування.

Для розкриття даної проблеми інтерес представляє дослідження Д. С. Корабельнікової [1], яка окреслила коло знань, умінь, практичних навичок та особистісних якостей майбутніх учителів хореографії, необхідних для високого рівня педагогічної діяльності. Автор опирається на структуру професійної компетентності майбутнього вчителя музики, запропоновану у дисертаційному дослідженні М. Михаськовою [5], яка, розкриваючи поняття "компетентність", дійшла висновку, що всі характеристики досліджуваного феномену можна віднести до трьох компонентів: *когнітивного, практично-творчого і ціннісно-орієнтаційного*.

В цьому контексті доцільно звернутися до означення поняття "компетентність" як багатогранного показника результативності мистецької освіти й самоосвіти зробленого Л. Масол. В дане поняття автор включає такі компоненти як: змістовий (знання), процесуальний (уміння), аксіологічний (цінності і орієнтири), самореалізаційний (активність, самостійність), креативний (творчість).

Для того, щоб виявити місце художньо-світоглядних компетентностей у системі підготовки студентів-хореографів, *доцільно* звернутися до класифікації компетентностей та їх індикаторів, опрацьованої Л. Масол [2]. Дана класифікація має відношення до *загальної* мистецької освіти, яку реалізує загальноосвітня школа. Орієнтуючись у переліку компетентностей, які мають здобути *учні* у процесі опанування художньо-естетичних дисциплін (музики, образотворчого мистецтва, хореографії), доцільно відповідно впливати на формування певного комплексу компетентностей майбутніх учителів мистецьких дисциплін, і студентів-хореографів зокрема, оскільки не можливо формувати ті чи інші компетентності в учнів не набувши їх самому в процесі навчання у виші.

Класифікація компетентностей (за Л. Масол), що формуються у процесі загальної мистецької освіти, умовно поділяється на такі групи: *особистісні, функціональні, соціальні*. Згідно класифікації, серед *функціональних компетентностей* можна виокремити: *предметні* або *мистецькі*, які тісно пов'язані з певною галуззю мистецької діяльності (в нашому випадку – хореографічні); *міжпредметні*, що пов'язують два або більше мистецтв чи предметів єдиною педагогічною метою; *метапредметні*, до яких належать *інформаційно-пізнавальні, саморегулятивні* (що проявляються в здатності до самоосвіти, самовиховання, самореалізації), а також *креативні*. Окрему групу становлять *соціальні* компетентності, які формуються під час колективної діяльності (у тому числі і художньої), до яких автор відносить художньо-комунікативні, художньо-кооперативні (соціально-практичні).

В межах нашого дослідження особливої уваги заслуговує група *особистісних (загальнокультурних)* компетентностей. До даної групи входять: *ціннісно-орієнтаційні, художньо-світоглядні та культуротворчі*. Хоча, як зазначає сам автор, дана класифікація має умовний характер, розробка й обґрунтування компетентностей та відповідних індикаторів до них сприяє пошуку дієвих шляхів та методів для їх формування.

Варто відмітити, що всі складові особистісної компетентності взаємопов'язані і мають взаємопроникаючі функції. Тобто, формуючи художньо-світоглядні чи культуротворчі компетентності, ми тим самим впливаємо на ціннісні орієнтації особистості і навпаки.

Особливе місце у професійному становленні студентів-хореографів посідають *художньо-світоглядні компетентності*. Вони характеризується здатністю виявляти особистісне емоційно-ціннісне ставлення до світу, а також реалізацією життєвих стратегій відповідно до художньо-світоглядних уявлень, мистецьких інтересів, естетичних потреб [3].

Формування художньо-світоглядних компетентностей студентів-хореографів безпосередньо пов'язано з впливом на емоції та почуття.

Пошук дієвих шляхів та методів впливу на емоційну сферу особистості, управління процесами сприйняття розглядається в багатьох дослідженнях, у яких пропонується використовувати: синтез різних видів мистецтв та їх комплексну

взаємодію (К. Васильковська, О. Дем'янчук, М. Лещенко, Л. Масол, О. Щолокова, О. Шевнюк); зв'язок та взаємодію освітнього процесу та культури (В. Мішедченко, О. Перехейда, О. Рудницька); використання фольклорного матеріалу (З. Батюк, Р. Дзвінка); міжпредметне узгодження у викладанні навчальних дисциплін (М. Михаськова).

Для формування художньо-світоглядної компетентності студента-хореографа особливої уваги, на наш погляд, заслуговує використання фольклорного матеріалу.

Людство в пошуках шляхів впливу на внутрішній світ людини створило релігію, мистецтво, етику, мораль і чи не найунікальніший скарб людської творчості, де все сплелось воєдино – фольклор.

Фольклор – це цілісний та витончений світ, який безжалісно порушується, якщо з нього вихоплюють той чи інший елемент і коли його розміщують у невласливому оточенні. У фольклорі органічно поєднуються найрізноманітніші компоненти, і тим самим створюється цілість, яка передає глибинну сутність людського життя [6].

Танець у цьому процесі відіграє важливу роль, оскільки є синтетичним жанром, безпосередньо пов'язаним з музикою, з певною змістовою композицією. А у фольклорі ця синтетичність збагачується словом, часто, обрядовим дійством, яке підпорядковане відповідним звичаєво-обрядовим, а не рідко і космогонічним законам.

Так, якщо спробувати відтворити в своїй уяві "життя" тієї чи іншої пісні, колядки, веснянки, ми зрозуміємо, що цей літературно-музичний твір не міг існувати в просторі-часі сам по собі, його обов'язково супроводжувала певна драматична дія, закарбована звичаями, обрядами. До цього складного процесу додавалася вишивка, різьблення, розпис на глиняних виробах. Все існувало у взаємодії і взаємодоповненні, та впливало на формування свідомості людей, їхнього національного образу свідку, менталітету нації. Висмикнута колядка з різдвяної святодії втрачає свій сенс, красу, вона є повноцінною лише в комплексі з усіма іншими компонентами звичаєвого дійства. Візьмемо для прикладу весняний календарний цикл. Дівчата водять хоровод "Подоланочка". Це дійство присвячене пробудженню Землі-матінки від зимового сну. Сонечко пригріває землю, тане сніг, піднімається пара хмаринкою в образі дівчинки-Подоланочки. Вона уособлює пробуджену енергію життя. Цю енергію потрібно передати далі – вибирається друга Подоланочка, третя і т. д. Іде процес пробудження Природи. Це своєрідна магічно-обрядова дія. Таких танців існує багато. Дуже цікавим є "Кривий танець", він відтворює безконечність космічного руху, свій сенс мають такі танці як Гопак, Козачок, Метелиця, Аркан та ін. Це дійсно надзвичайний пласт нашої культури, витоки якого сягають доісторичних часів та засновуються на прадавніх знаннях, символах і уявленнях.

Український народний танець може бути дійовим засобом формування художньо-світоглядної компетентності майбутніх хореографів, якщо їх діяльність буде базуватися на прикладі народних звичаїв і традицій народу, що передаються споконвіку з покоління в покоління [2].

Для того, щоб можна було мотивувати відповідні шляхи формування художньо-світоглядної компетентності студентів-хореографів засобами українського фольклору, необхідно заглибитися в його сутність як своєрідного явища, яке є носієм багатопланої інформації – філософської (філософія землі, праці орів-землеробів); космогонічної (про походження світу та всесвіту); історичної; ритуальної; оберегової та лікувальної; морально-етичної; виховної; естетичної; культурологічної.

Отже, формування художньо-світоглядної компетентності майбутніх хореографів є важливою складовою навчально-виховного процесу. І саме використання українського фольклору володіє значним потенціалом у здійсненні цього важливого і складного завдання.

Сказане дає можливість уточнити, що подальшого дослідження потребує розробка спеціальної методики формування художньо-світоглядних компетентностей студентів-хореографів засобами фольклору; визначення прерогативних напрямків використання фольклорного матеріалу в навчально-виховному процесі; виявлення відповідних навчальних курсів, зміст яких впливає на становлення світоглядної системи координат майбутніх учителів хореографії.

Література

1. Корабельнікова Д. С. Сутність і структура фахової компетентності вчителя хореографії / Д. С. Корабельнікова // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Серія "Педагогічні науки". – Бердянськ : БДПУ, 2010. – № 4. – 336 с.
2. Латишева Т. В. Особливості формування національної самосвідомості студентів засобами українського народного танцю / Т. В. Латишева // Проблеми розвитку сучасного хореографічного мистецтва та шляхи їх вирішення : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (Луганськ, 5–6 груд. 2013 р.). – Луганськ : Вид-во ЛДАКМ, 2013. – 135 с.
3. Масол Л. Формування базових компетентностей учнів загальноосвітньої школи у системі інтегративної мистецької освіти: посібник для вчителя / Л. Масол, Н. Миропольська, В. Рагозіна та ін. ; за наук. ред. Л. Масол. – К. : Педагогічна думка, 2010. – 232 с.
4. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) // Педагогічна газета. – 2002. – № 1.
5. Михаськова М. А. Формування фахової компетентності майбутнього вчителя музики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / Михаськова М. А. ; Ніжинський держ. педагогічний ун-т ім. М. Гоголя. – К., 2007. – 19 с.
6. Потебня А. А. О некоторых символах в славянской народной поэзии / А. А. Потебня. – Харьков, 1914. – 36 с.